

tökéje van és ezt meg is becsülik, a mint ezt a hallgatók évről-évre növekvő száma bizonyítja. Az elmúlt (1900.—01) télen 66,447-en voltak a hallgatók. — Nekünk itt Magyarországon szinte képzelhetetlenül nagy szám! Budapestet kivéve mi ezt sehol sem érhetjük el, de adja Isten, hogy ez hova-tovább csak a lakosok számán múljék!

Említsük meg végül, hogy a Rheinische Blätter X. számában rövid, de rokonszenves ismertetést találunk a Budapest főváros közoktatásügyéről kiadott kimutatásról, melynek németre fordításáért köszönetet mond az ismertető, mert «ez a kimutatás olyan szervezetet ismert meg, melyben utánzásra érdemes dolog is van s bizonyára méltó arra, hogy Magyarországon kívül is ismerjék és méltányolják.» Ritkán esik, hogy ilyet olvashatunk.

i. s.

VEGYESEK.

— A Középiskolai Tanáregyesület évi fölterjesztése. Az idei fölterjesztés három tételt ölel föl, hiven az Egyesületnek azon már megállapított dicséretes szokásához, hogy kisebb jelentőségű dolgokkal nem vonja el a figyelmet a fontosaktól. A tételek: a *felügyelet*, a *zsufoltság* és a *rangsor*. A felügyelet rendezésére nem tesz javaslatot, hanem rámutat azokra a szempontokra, a melyek kielégítését óhajtja. *Paedagogiai vezetést* is kíván a felügyelettől, nem csupán administrálást. Kívánja, hogy a felügyeletnek módja legyen megfigyelni és tudja megítélni a tanárok *tanári működését*, a mitől a buzgóság ébrentartását és fejlesztését várja; utal arra, hogy az ilyenmű méltánylás hiánya miatt kedvetlenség észlelhető a tanári testületekben, a mi a kitünőt tanterv és a jó tanárok daczára gátlólag hat a munka eredményességére nézve. A közép-pontban is szerveztetni kívánja a tanulmányi vezetést, kiváló szakemberek bevonása és megfelelő hatáskörrel való fölruházása által. — A *zsufoltság* kérdésével, melyről már a régebbi fölterjesztések beszéltek, most röviden végez. Fölsorolja káros hatásait, rámutat a külföldi intézkedésekre (30—40 maximum) és bár annyit kér, hogy a mi törvényünk 60-as maximuma szigoruan megtartassék. Sajnálattal nélkülöztük ennél a pontnál, hogy a fölterjesztés nem tekintett túl a középiskolák körén s nem mutatott rá a *polgáriskolák reformjára*, melynek kielégítő megoldása jelentékenyen enyhítene a középiskolák zsufoltsági baján, még pedig le a legalsó osztályokig, a melyekre kell tulajdonképen gondolni, a mikor zsufoltságról van szó. A *rangsorról* szólva, a fölterjesztés első sorban megköszöni a miniszternek, hogy az 1893. évi IV. tcz. ígéreteit végre valósságra váltotta; azután kifejti, hogy a tanári rangsor beteg rangsor s

ennek során őszintén és nyíltan föltárja az okokat, melyek azt elrontották. Ezek eléggé ismeretesek az olvasók előtt s ebben a fölterjesztésben, a melyik *Négyesy László* főtitkár tollával világosan és takargatás nélkül tárja föl a dolgokat, mindenki előtt érthetőkké válnak. Az, hogy *a rendszer rossz*, hogy a rangsorozás maga nem felel meg a tanári állás természetének, egy pár helyen érintve van ugyan, de nincsen előtérbe állítva; a fölterjesztés a jelenlegi viszonyok keretében akarja a bajokat és orvosságukat megmutatni, addig is «a meddig hatálya alatt állunk» a jelenlegi törvénynek. Itt pedig arra mutat rá, hogy a törvényben is meg hagyott quinquenniumokban van meg az az eszköz, a melylyel a törvénytől és a többi tisztviselők ügyétől függetlenül a tanári javadalmazások anomaliái enyhíthetők.

— A főváros népoktatási felügyelője. Budapest községi iskolaügyének vezetője *Bárczy István* dr. tanácsnok emlékiratot terjesztett a tanács elé, a melyben a fővárosi iskolaügy valamennyi fontosabb kérdésére nézve programot ad. Ezek közül a pädagogiai érdeküeket rendre ismertetni fogjuk. Most arról emlékezünk meg, a melyik a tanácsnok szerint is legfontosabb és mintegy előfeltétele annak, hogy a főváros-oktatásügyében valamely megállapított programm következetesen keresztül vihető legyen. Ez egy szakember alkalmazása, a ki mint *állandó* tanácsadó álljon a — sajnos — igen gyakran változó adminisztratív hatóság mellett s hivatása volna «a főváros egész közoktatási politikájának irányítására befolyjni». Ezen felügyelet szervezése nem tévesztendő össze azzal a szakfelügyeleti intézménnyel, a melyet már több ízben terveztek a fővárosban, legutóbb 1899-ben az akkori tanügyi tanácsnok: *Szabó Károly*. Akkor hat szakfelügyelőt akartak, a kiknek föladatuk főkép az iskolák folytonos látogatása és irányítása lett volna. Ellenben az új népoktatási felügyelőnek a következetes és egységes irányítás és fejlesztés leendő feladata. Az ő feladata lesz tehát az is, hogy a szakfelügyeletet — ha szükségesnek fogja tartani — szervezze. Valami olyan közegnek gondoljuk ezt, a minőt az állami közoktatás vezetésében is szívesen látnánk, pl. egy állandó, a miniszterrel nem változó, nem politikai államtitkári állás szervezésében. Az emlékirat igen behatóan és meggyőzően indokolja az új állás szervezésének szükségét, látszik, hogy az iskola és a főváros érdekét egyaránt szívén viseli. Hatása már is megvan, mert a bizottságok és a tanács már is hozzájárultak s így alig lehet kétség, hogy a közgyűlés is elfogadja a tervet.* Az emlékirat hivatkozik rá, hogy milyen nagy szolgálatokat tett hasonló állásban Diesterweg Berlin városi iskolaügyének. Tényleg ezen fordul meg a dolog. Vajha Budapest is megtalálná a maga Diesterwegjét.

* A lap zártakor értesülünk, hogy a közgyűlés a Pató Pál úr álláspontjára helyezkedett, hogy: «ráérünk mi arra még.»

— **Főiskoláink hallgatóinak száma.** A «Budapesti Közlöny» hivatalos statisztikát hozott a folyó iskolai év első felében beiratkozott főiskolai tanulókról, összehasonlítva a múlt év első felének létszámával. Nem terjeszkedik ki valamennyi főiskolánkra, hanem csak a tudomány és műegyetemekre és a jogakadémiákra. Beiratkozott összesen 10,913 tanuló, 378-czal több mint tavaly. Ezek közül a budapesti tudomány egyetemre 5940 (több a tavalyinál 279-czel), a kolozsvári tudomány egyetemre 1592 (+ 189), a budapesti műegyetemre 1709 (— 116), a tíz jogakadémiára 1672 (+ 26), tehát egy jogakadémia átlagos létszáma 167, évfolyamonként 42, a mi igen egészséges létszám. Szakok szerint: jogász van 6611 (+191), technikus 1709 (—116), bölcsészethallgató 1545 (+213), orvos 769 (+53). A növekedés arányszáma a tavalyi létszám százalékáiban számítva 3·5% az összes létszámban. Szakok szerint: a jogászok száma növekedett 3%-kal, a technikusoké *apadt* 6·4%-kal, az orvosoké növekedett 7·4%-kal, a bölcsészeké 16%-kal, azaz: majdnem egy hatod részével tavalyi létszámuknak. E szerint aránylag valamivel kevesebb jogásunk van mint tavaly volt, jóval kevesebb technikusunk, valamivel több orvosunk és igen jelentékenyen több tanárjelöltünk. Számszerint: a kimutatásba fölvett főiskolák hallgatói közül jogász az idén 60·6% (tavaly 60·9%), technikus 15·7% (17·3%), orvos 7·1% (6·8%), bölcsész 14·2% (12·6%). A műegyetemen az egész apadás a mérnöki szakosztályra esik (125), a többi szakosztályokon némi, bár számba nem jövő (9) növekedés van.

— **Magyarországi tanulók külföldi főiskolákon.** Az 1900-ról kiadott kormányjelentés és statisztikai évkönyv adatokat közöl az Ausztria, Németország és Svájc főiskoláit látogató magyar honosságú tanulók számáról, a mely majdnem teljesnek tekinthető, mivel a külföld többi részét járó magyarországi tanulók (többnyire Hollandia és Anglia egyetemeit látogató protestans theologusok) kis kontingense alig változtatná az eredményt. Az adatok félévenként vannak csoportosítva, s a téli félévben rendszeren 6—10%-kal nagyobb a létszám mint a nyári-ban; mi azonban a könnyebb áttekinthetőség kedvéért a két félév közép-számát vesszük. E szerint az 1899/900. iskolai évben 1065 magyarországi tanuló volt beiratkozva a külföldi főiskolákra, a kik között 699 egyetemi és 366 műegyetemi tanuló. Ausztriába járt 784: az összes külföldre járók 73·6%-a, a kik közül 545 egyetemi, 239 műegyetemi hallgató. Leginkább Bécs és Grätz egyetemeit és műegyetemeit látogatták. A Német-birodalomban voltak 222-en, köztük 136 egyetemi és 86 műegyetemi hallgató. Itt az egyetemek közül legkeresettebbek voltak a berlini, hallei, müncheni, lipceai; a műegyetemek közül: a berlini és a müncheni. Svájcba jártak 60-an, 18 egyetemi és 42 műegyetemi hallgató; ez utóbbiak mindnyájan a zürichi műegyetemre. — Az utóbbi két évtizedben a külföldre járó ma-

gyar tanulók száma fokozatosan apadt, még pedig jelentékeny mértékben. A 80-as években átlag 1610-en tanultak künn, tehát másfélszer annyian mint most; a 90-es évek első öt évében 1300-an. Az apadás egészen az osztrák főiskolákra esik, a német és svájci iskolákban inkább növekedett valamivel a létszám. A jelenlegi 73·6% Ausztriába járó magyar tanulóval szemben a 80-as években 89% járt Ausztriába; tehát akkor $\frac{9}{10}$ része, most $\frac{3}{4}$ része a külföldön tanuló magyaroknak. Főképp a Bécsbe és Grátzba járó orvostanhallgatók száma apadt föltűnően; Bécsben a 80-as években évenként átlag 668 magyarországi orvostanhallgató volt, annyi, mint tavaly a budapesti egyetemen; a 90-es évek első öt évében 435-re, tavalyelőtt 125-re apadt e szám. Az összes Ausztriában tanuló magyar orvosok száma a 80-as években 800, tavalyelőtt 203 volt. Ez az apadás maga többre megy, mint az összes külföldön tanulók apadása. A kiegyenlítést részben megadja a technikusok növekedő száma, mely a 80-as évek 237-re menő számáról 1900-ig 366-ra növekedett. A 80-as évek külföldi tanulói között 51% volt az orvos és csak 15% a technikus; 1900-ban megfordul a viszony: 20% az orvos és 34% a technikus. Jelentékenyebben apadt még az osztrák egyetemekre járó bölcsészlet-hallgatók száma: 114-ről 58-ra. A többi karokon a változás jelentéktelen. — A változás mutatja, hogy a bécsi orvosi facultás nagy hírnevének vonzóerejével sikerrel küzdöttek meg hazai egyetemeink, különösen a budapesti. A technikusok növekedő számát megmagyarázza részben ezen foglalkozás internationalis jelleme, részben hazai műegyetemünk zsufoltsága. — Hazai kulturánk szempontjából nagyon érdekes volna tudni, — a miről az adatok nem nyújtanak fölvilágosítást — hogy hányan végzik egész főiskolai tanulmányukat a külföldön, és hányan vannak az olyanok, a kik befejezván itthon főiskolai tanulmányaikat, csak azután látogatnak 1—2 évig külföldi főiskolákat. A mennyire kívánatos, hogy az első kategoria létszáma apadjon, ép olyan szükséges, hogy a másodiké növekedjék. Ez utóbbiak a hazai tudományosság mézgyűjtő méhei, közülök lesznek a tudósok. A mit ezek haza hoztak és hordanak, abból már mi is kezdünk visszaadni valamit a külföldnek, a mennyiben *Apáthy* kolozsvári egyetemi tanár zoológiai laboratóriumába már Amerikából is jönnek a tanulni vágyók.